

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра садово-паркового господарства

Допущено до захисту
«___» _____ 20__р.

Зав. кафедри, к. с.-г. н., доцент
_____Юлія Величко

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього ступеня «Бакалавр»

ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА БЛАГОУСТРОЮ
ПРИСАДИБНОЇ ДІЛЯНКИ В С. ОСІТНА УМАНСЬКОГО РАЙОНУ

Виконав – студент 3 курсу, групи 31 к-сп
освітньої програми «Садово-паркове господарство»
спеціальності 206 «Садово-паркове господарство»
Бондаренко Віталій Олександрович

Науковий керівник – доктор філософії,
викладач-стажист Кунпан Л.В.

Умань – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра садово-паркового господарства
Освітня програма «Садово-паркове господарство»
Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Юлія Величко
«__» _____ 202__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

студента Бондаренко Віталія Олександровича

1. Тема роботи: «Проектні пропозиції з озеленення та благоустрою присадибної ділянки в с. Осітна Уманського району»

Керівник роботи Кунпан Ліліана Володимирівна, доктор філософії, викладач-стажист затверджені наказом вищого навчального закладу від «__» ____ 20__ р. № _____

2. Строк подання студентом роботи «__» _____ 20__ р.

3. Вихідні дані: ґрунтово-кліматичні умови об'єкта озеленення, планові документи.

4. Перелік питань, які потрібно розробити: огляд літератури, комплексний аналіз об'єкту озеленення, проектні пропозиції, розробка комплексу графічних матеріалів, агротехнічні заходи.

5. Дата видачі завдання – _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строки виконання етапів	Примітка
1.	Аналіз літературних джерел	04.09.2024– 01.10.2024	
2.	Інвентаризація та огляд ділянки	01.10.2024– 01.12.2024	
3.	Створення ситуаційного та генерального плану	01.01.2025– 15.02.2025	
4.	Виконання дендрологічного плану	16.03.2025– 18.04.2025	
6.	Написання основних частин кваліфікаційної роботи	01.05.2025– 01.06.2025	
7.	Підготовка всіх матеріалів для оформлення кваліфікаційної роботи	02.06.2025– 23.06.2025	

Студент _____ Віталій БОНДАРЕНКО

Керівник роботи _____ Ліліана КУНПАН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра садово-паркового господарства

Допущено до захисту
«___» _____ 20__р.

Зав. кафедри, к. с.-г. н., доцент
_____Юлія Величко

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
освітнього ступеня «Бакалавр»

ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА БЛАГОУСТРОЮ
ПРИСАДИБНОЇ ДІЛЯНКИ В С. ОСІТНА УМАНСЬКОГО РАЙОНУ

Виконав – студент 3 курсу, групи 31 к-сп
освітньої програми «Садово-паркове господарство»
спеціальності 206 «Садово-паркове господарство»
Бондаренко Віталій Олександрович

Науковий керівник – доктор філософії,
викладач-стажист Кунпан Л.В.

Зміст

РЕФЕРАТ	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. УРБООКОЛОГІЧНІ ТА ЛАНДШАФТНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ.....	9
1.1. Природно-кліматичне зонування та принципи створення зелених насаджень	9
1.2. Особливості планування присадибної ділянки.....	11
1.3. Зонування території присадибної ділянки	16
1.4. Асортимент рослин для озеленення прибудинкових територій	19
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ОБ'ЄКТА.....	22
2.1. Природно-кліматичні умови об'єкта.....	22
2.2. Місцезнаходження та аналіз ділянки об'єкта озеленення	25
РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ТА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТА.....	28
3.1 Композиційний аналіз проєктних пропозицій та добір асортименту рослин	28
3.2. Благоустрій об'єкта озеленення.....	38
3.3. Агротехнічні заходи.....	43
ВИСНОВКИ:	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	52
ДОДАТКИ.....	55

РЕФЕРАТ

В роботі розроблені проєктні пропозиції щодо озеленення та благоустрою території присадибної ділянки в с. Осітна Уманського району Черкаської області.

Кваліфікаційна робота викладена на 60 сторінках комп'ютерного тексту. Вона складається зі вступу, трьох розділів, чотирьох таблиць, висновків та додатків. Список використаних літературних джерел становить тридцять сім найменувань.

Мета кваліфікаційної роботи спрямована на розроблення проєктних пропозицій з озеленення та благоустрою території присадибної ділянки для забезпечення комфортного середовища, проживання та відпочинку, раціонального використання, а також підвищення естетичної цінності території.

Об'єкт дослідження: територія присадибної ділянки в с. Осітна Уманського району Черкаської області.

Предмет дослідження полягав в розробці та детальному вивченні проєктних рішень з озеленення і благоустрою території присадибної ділянки в с. Осітна.

На основі проведеного дослідження та аналізу теперішнього стану об'єкта проєктування розроблено механізми для вдосконалення благоустрою території, а саме: проведення зонування території, встановлення МАФ, басейну, батуту та футбольного поля. Запропоновано асортимент декоративних деревних, кущових та багаторічних рослин для створення різного типу ландшафтних композицій. А також враховані всі господарсько-біологічні та екологічні властивості рослин.

ВСТУП

Озеленення та благоустрій присадибної ділянки має надзвичайно важливе значення як з естетичної, так і з функціональної точки зору. Правильно організований простір довкола житла не лише прикрашає територію, а й забезпечує комфорт, психологічний затишок та екологічну рівновагу. Крім цього, озеленення сприяє покращенню мікроклімату. Рослини знижують температуру влітку, зменшують рівень пилу та шуму, очищують повітря від шкідливих речовин і збагачують його киснем. Зелені насадження сприяють утриманню вологи в ґрунті, перешкоджають ерозії та покращують структуру землі.

Присадибна ділянка з декоративними деревами, кущами, квітковими рослинами та правильно закладеним газоном створює позитивний психологічний вплив на людину. Взаємодія з природою, навіть у межах власного подвір'я, знижує рівень стресу, сприяє відпочинку, покращує емоційний стан.

Розроблення проєктних рішень з благоустрою та озеленення території присадибної ділянки має свою актуальність, оскільки вона об'єднує питання екології, здоров'я, комфорту, естетики та ефективного господарювання. Саме ці аспекти і визначають якість життя сучасної людини. В умовах воєнного часу або нестабільної економічної ситуації власна ділянка стає джерелом продовольчої безпеки, а також підтримки душевного спокою.

Мета кваліфікаційної роботи – розроблення проєктних пропозицій з озеленення та благоустрою території присадибної ділянки для забезпечення комфортного середовища, проживання та відпочинку, раціонального використання, а також підвищення естетичної цінності території.

Відповідно до поставленої мети, були визначені наступні **завдання**:

- провести оцінку поточного стану території присадибної ділянки;
- здійснити інвентаризаційний облік наявних зелених насаджень на території присадибної ділянки;
- обрати асортимент декоративних рослин з урахуванням їх господарсько-біологічних та екологічних властивостей;
- розробити проєктні рішення з озеленення та благоустрою території присадибної ділянки;
- розробити рекомендації щодо агротехнічного догляду за зеленими насадженнями.

Об’єкт дослідження – територія присадибної ділянки в с. Осітна Уманського району Черкаської області.

Предмет дослідження – розроблення та детальне вивчення проєктних рішень з озеленення і благоустрою території присадибної ділянки в с. Осітна.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні та впровадженні проєктних рішень щодо озеленення та благоустрою території присадибної ділянки, які в майбутньому будуть втілені в натуру.

Апробація результатів дослідження: результати кваліфікаційної роботи були апробовані в Уманському національному університеті на Науково-практичній Інтернет конференції: «Садово-паркове господарство: історія, сучасність та перспективи розвитку». (12 червня 2025 р).

РОЗДІЛ 1. УРБОЕКОЛОГІЧНІ ТА ЛАНДШАФТНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ

1.1. Природно-кліматичне зонування та принципи створення зелених насаджень

Для озеленення населених місць правильне використання природних ресурсів та раціональне землекористування в Україні має велике практичне значення. Воно в свою чергу поділено на фізико-географічні зони, в яких здійснюється садово-паркове будівництво [1].

Фізико-географічна зона являє собою велику частину географічного поясу, що характеризується певним співвідношенням тепла і вологи, плануванням на водорозділах будь-якого зонального типу у ландшафті. Вирішальним фактором у виділенні зон є співвідношення тепла і вологи в середині поясу [1].

Географічні зони на території України послідовно змінюють одна одну з півночі на південь. Вони характеризуються певними кліматичними та ґрунтовими умовами [2]:

1. Полісся (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська області). Для зони характерні неоднорідні ґрунти, в основному дерново-підзолисті, дернові та заболочені типи, клімат помірно-теплий, вологий.

2. Лісостеп (Волинська, Львівська, Тернопільська, Рівненська, Хмельницька, Чернівецька, Житомирська, Вінницька, Київська, Черкаська, Кіровоградська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Харківська області). В цій частині переважають опідзолені ґрунти, а на решті території – глибокі та вилужені чорноземи. Клімат помірно-континентальний.

3. Центральний степ (Одеська, Кіровоградська, Миколаївська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області). Ґрунти чорноземні з добре вираженими зональними особливостями їх поширення. Рослинність

степова і частково лісостепова. Клімат порівняно теплий, континентальний з посушливо-суховійними явищами.

4. Південний степ (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області). У північних районах тут переважає південний чорнозем і каштановий – у південних. Нерідко, особливо на півдні цієї зони, трапляються ґрунти різного ступеня засоленості. На Лівобережжі, в низинах Дніпра, поширені піски. Клімат теплий, посушливий. Суховії бувають майже щорічно, часто досягають великої сили.

4 а. Підзона з підвищеною засоленістю ґрунтів (каштаново-солонцюватого комплексу). (Одеська, Запорізька області). Рослинність бідна, переважно представлена солевитривалими видами та формами (солероз, саразан, кермек, полин та інші, а на піщаних берегах – морська капуста). Клімат м'який, посушливий з великими ресурсами тепла.

5-6. Прикарпаття, яке включає північне передгір'я Карпат (Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька області) та Закарпаття (Закарпатська область). Ґрунти – дерново-середньо опідзолені, буроземи середньо опідзолені, дерново-глинисті в комплексі з опідзолено-глинистими та болотними ґрунтами та ін. Клімат Прикарпаття континентально-європейський, Закарпаття – низинний, більш м'який, захищений від холодних вітрів. Середня тривалість без морозного періоду становить 170-190 днів і залежить від рельєфу місцевості [2].

При визначенні кількості висадження дерев необхідно брати до уваги кліматичні особливості окремих районів. Наприклад, якщо на півдні України доцільно висаджувати до 250 дерев на 1 га озеленої території, то у північних районах країни (Чернігівщина і Волинь, частина Київської, Житомирської, Рівненської, Львівської й інших областей) з надмірним зволоженням, при озелененні територій слід зменшувати кількість висаджених дерев до 170-200 шт. і збільшувати ділянки трав'янистих газонів [3].

У комплексі питань, які доводиться вирішувати при підборі та створенні асортименту зелених насаджень, виділяють декілька принципів: зокрема, екологічний – вимагає узгодження біології рослин з умовами місцезростання; фітоценотичний – спрямований на формування життєздатних рослинних угруповань – фітоценозів; систематичний – зумовлює підбір дерев і чагарників згідно з певними таксономічними рангами – родинними, родовими, видовими, формовими (є основою для закладки дендраріїв і ботанічних садів); естетичний – базується на естетичних властивостях рослин; фізіономічний – полягає в підборі сумісного зростання [4].

1.2. Особливості планування присадибної ділянки

У містобудуванні озеленення є складовою частиною загального комплексу заходів щодо планування, забудови і впорядкування населених місць. Озеленення має позитивний вплив на навколишнє середовище та життя населення загалом. Зелені насадження є основними елементами художнього оздоблення населених пунктів, естетичне та емоційне значення яких зумовлене можливістю з їхньою допомогою чергувати враження від навколишнього простору, вводити в урбанізоване середовище природні елементи [5].

Важливим компонентом системи озеленення є насадження на житлових територіях, що створюють сприятливі умови для праці та відпочинку. Велике значення має принцип раціональності у розміщенні на ділянці дерев, кущів, квітників, правильний їх вибір відповідно до природних умов, а також догляд за садом та іншими зеленими насадженнями. За вдалого розташування та якісного догляду у поєднанні з ефективною ландшафтною організацією території, зелені насадження зумовлюють екологічне становище населених місць, оскільки переважно від них залежить мікроклімат і природне очищення повітря, води і ґрунту [2, 5].

Зелені насадження відіграють важливу роль у формуванні середовища присадибної ділянки, надають індивідуальні, своєрідні риси. Максимальне використання природних матеріалів, а також водоем та наявної рослинності сприяє створенню високохудожніх садово-паркових композицій. Вибір планувального прийому залежить від призначення об'єкта та природних особливостей місцевості [6].

Планування території сучасної присадибної ділянки та її функціональні зони мають особливість змінювати зовнішній вигляд у часі, не тільки на період освоєння ділянки, а й протягом року, що необхідно враховувати як при проектуванні, так і під час реалізації проєкту [7].

Зрештою, від раціонально розробленого та реалізованого проєкту планування ділянки залежить її архітектурна виразність, експлуатаційні витрати, у тому числі витрати часу на догляд за окремими функціональними зонами та в цілому комфортність середовища життєдіяльності замовника [7].

Створення проєкту озеленення присадибної ділянки потребує професійного підходу. Власники таких ділянок, часто не маючи необхідних знань, здійснюють проектування та озеленення самотійно, без участі спеціалістів сфери садово-паркового господарства. В результаті таких робіт висаджені рослини з часом гинуть, тому що їм не підходять ґрунтово-кліматичні умови або вони висаджені без урахування їх екологічних вимог (умови освітлення, вологість повітря, кислотність ґрунту та ін.) [8].

Питання раціонального планування та облаштування невеликої земельної ділянки на сьогоднішній день є одним із найактуальніших у містобудівному плануванні, оскільки саме такі ділянки складають архітектурно-ландшафтний вигляд районів міста з малоповерховою забудовою [5, 7, 8].

Активне використання присадибної земельної ділянки сприяє отриманню практичного та естетичного задоволення власника. Головна

умова успішного освоєння присадибної території є організація рельєфу місцевості із збереженням рослинного шару та дотриманням таких містобудівних вимог:

- створення майданчика, що відповідає вимогам функціональних зон, та організація відведення з ділянки паводкових та зливових вод;
- забезпечення відведення зливових вод від будівель та споруд, дренажування території з метою зниження рівня ґрунтових вод;
- ізолювання відведення зливових вод з господарського двору з інших стоків [9].

Класичним підходом в ландшафтному проєктуванні вважається метод ландшафтного аналізу (МЛА), який включає наступні етапи:

- 1) обстеження території (інвентаризація, таксація, геодезична зйомка тощо);
- 2) оцінка території (формалізація зібраної інформації);
- 3) ландшафтний аналіз території (співставлення завдання проєктування і реальної ситуації);
- 4) композиційне рішення (ескіз території);
- 5) генеральний план (організація простору об'єкта) [10].

Під час планування, як правило, обирають прямокутні, круглі, діагональні елементи або створюють сад з вільним плануванням. Найбільш розповсюджений тип планування – прямокутний. Такий вид планування надає саду класичного відтінку, його доцільно використовувати, якщо необхідно створити прийнятну композицію на дуже довгій і вузькій ділянці, якщо необхідно розділити її на кілька окремих секцій [11].

Використання кругових мотивів у плануванні саду використовуються рідше. Цей тип оформлення прямо протилежний до прямокутної схеми планування. Круглу форму можна надати будь-яким елементам саду – газонам, дворикам, квітникам, галявинам. Але необхідно продумати, як вони з'єднуватимуться один з одним [11].

Якщо на ділянці зустрічаються прямокутні, прямолінійні фрагменти, то при круглому плануванні вони маскуються спеціально підібраними рослинами [11].

Вільне планування характеризується вільним розміщенням насаджень та споруд у просторі з максимальним використанням рельєфу місцевості, водойм, рослинності, включає як елементи регулярного планування, так і ландшафтного. У саду вільного планування основне значення має розташування рослин, незважаючи на те, що за їх ростом можна не так уважно стежити, як у симетрично спланованому [12].

Особливості планування залежать від різних чинників:

- кліматичної специфіки регіону,
- архітектурно-композиційних особливостей житлової забудови та природних даних ділянки,
- соціальних особливостей мешканців садиби (національних традицій, віку, культурного рівня тощо) [11, 12].

Перед плануванням об'єкта перш за все треба оцінити розташування ділянки відносно сторін світу. Цей фактор впливає і на вибір оптимального розташування будинку, і на розміщення різних культур в різних зонах присадибної території [13].

Розмір та межі ділянки потрібно вказати на плані. Також потрібно врахувати напрямок вітру, найчастіше він буває один, і важливо розміщувати споруди і насадження так, щоб вони були захищені від вітру [14].

На ескізний план наносяться всі існуючі на ділянці об'єкти, а саме: зелень різного виду, від газонної трави до дерев, житлові та побутові споруди, наявні доріжки. Маючи на руках креслення геодезичної зйомки, немає необхідності виміряти рулеткою розміри і відстані. Якщо такої зйомки немає, то доведеться самостійно вимірювати основні габарити в плані [12, 13, 14].

На кожній місцевості є свої особливості, це і рельєф ділянки, тип

грунту, рівень вологості ґрунту, наявність природних утворень, ґрунтові води. Облаштування присадибної території – це грамотні інвестиції в цілорічний відпочинок. Все це вимагає оснащення всіма необхідними для життя комунікаціями: світло, вода, тепло [15].

Зазвичай, на житлові споруди повинно бути відведено не більше 10–15 % ділянки, на господарські будівлі можна виділити від 15 до 20 %, а на розміщення садового господарства - не менше 65–70 % [9].

Слід дотримувати дистанції між об'єктами, враховуючи санітарні норми, які регламентують розміщення компостних, вигрібних ям, туалетів на відстані не менше 12 метрів від житлових будівель [9].

Велику увагу при створенні насаджень на території об'єкта необхідно приділити благоустрою, зокрема садовим спорудам і аксесуарам. Альтанки, тераси, веранди, перголи, арки – цілком підходящі місця розміщення витких рослин. Саме тому, кожна ділянка має свої особливості, які потребують особливого підходу [16].

Об'єкт озеленення відносно невеликою площею 200-600 м² повністю проглядається. Тому найкращим рішенням буде задекорувати паркан крупномірними деревами та квітково-декоративними рослинами. Крім цього, необхідно звільнити видову частину саду. Найкращий варіант для цього – декоративний газон посеред ділянки та зонування території за допомогою альтанок, пергол, живоплотів тощо. Для планування також необхідно використати звивисті форми – круглі, овальні [17].

Присадибну ділянку (площа якої перевищує 1 га) треба розділити на декілька умовних просторів, тобто кожна зона повинна виглядати як окрема зональна зона, відділена одна від іншої перегородкою. З кольорової гами краще використовувати темні і яскраві кольори [16, 18].

За наявності перепадів рельєфу – ярів, ям, крутих схилів, їх використовують для створення альпійських гірок або сухого струмка. У природній низині можна створити водойму або басейн [16, 17, 18].

1.3. Зонування території присадибної ділянки

Зонування території присадибної ділянки передбачає раціональний поділ простору на функціональні зони з урахуванням потреб власника, природних умов ділянки, архітектурних вимог і санітарно-гігієнічних норм. Основна мета зонування – забезпечити комфортне, безпечне та ефективне використання земельної площі [19].

При планування об'єктів озеленення виділяють вхідну, прибудинкову зону, зону відпочинку, дитячий майданчик, спортивну зону, технічну та господарську зону, плодовий та декоративний сад [19].

Незалежно від того, якого розміру присадибна ділянка, на її території необхідно організувати вхідну (в'їзну) парадну зону. Вона є першою, що бачать господарі та гості, потрапляючи на територію саду, в зв'язку з чим, її плануванню необхідно приділити особливу увагу і докласти максимум зусиль для створення подальшого естетичного враження від даного ландшафтного об'єкта. Основна її функція – вхід на ділянку і в'їзд автомобіля, тому вона повинна включати основні елементи ландшафту: паркан, ворота, хвіртку, арки при вході, стоянки, гаражі, навіси для автомобіля, бруковані доріжки і майданчики, що ведуть у глиб саду [19, 20].

Парадна зона займає мало місця, зазвичай, це не більше 6 % загальної площі садової ділянки. Тут варто приділити увагу зручній доріжці, що веде до будинку, а також майданчику для автомобіля. При плануванні слід враховувати рельєф місцевості, що дозволить уникнути застою води, А для цього потрібно відразу обмірковувати місця стоків. Доріжка, що веде до будинку, повинна бути широкою і комфортною [10, 14].

Декоративні елементи розміщують вздовж усього паркану, від дороги до будинку. Парадна зона – відмінне місце для квітника або ландшафтною композиції. Якщо ж розміри присадибної ділянки не дозволяють створити клумбу, для прикраси проходу біля паркану можна

посадити виткі рослини, наприклад, троянди [10, 21].

Планування присадибної ділянки починають з визначення прибудинкової зони. Сам будинок не є ландшафтним об'єктом, але це «обличчя» власників і, звичайно, увага до архітектури і обробки фасадів має бути дуже ретельною і продуманою [22].

До прибудинкової території відноситься відкрита тераса, внутрішні дворики, мощення, вимощення, пристрої для вертикального озеленення, квітники, контейнерні підвісні й наземні рослини, малі архітектурні форми у вигляді прибудованих або близько розташованих до будинку пергол, навісів та ін [10, 16, 22].

До планування зони відпочинку, що несе менше функціональне навантаження, не пред'являється особливих вимог – її здійснюють відповідно до можливостей і бажань власника. Це може бути простий стрижений газон, галявина, вимощений майданчик, на який виносяться меблі для відпочинку, мангал для шашлику, пергола, альтанки та ін. Ця зона відпочинку розташовується як на відкритому сонячному місці, так і в тіні високих дерев [10].

Якщо є маленькі діти, то обов'язковим стане виділення зон для дитячих ігор, зробити це потрібно у такий спосіб, щоб майданчик був у полі зору старших, з вікон будинку, для контролю. Зробити місце для дітей необхідно в захищеному від сонячних променів і вітру місці. Основними елементами будуть навіси, пісочниці, гойдалки, гірки, переносний басейн для жаркої пори літа, поляна для ігор та ін [20, 23].

Для любителів активного відпочинку виділяється зона для спорту. Залежно від площі земель можна помістити тенісний карт, майданчик для баскетболу чи бадмінтону. Існують оптимальні параметри таких майданчиків для присадибних ділянок: теніс – 24x18 м; бадмінтон – 7x14 м; баскетбол на одне кільце, висота якого ~ 3 м; настільний теніс – 11x5,5 м [15].

При підборі місця для активних ігор, дитячих або спортивних

майданчиків, зони відпочинку слід орієнтуватися на розміри ділянки та на уподобання всіх членів своєї сім'ї. Це може бути єдина композиція, що включає альтанку, лави, галявину для гри з м'ячем, місце для установки мангалу, а можуть бути і окремо розташовані «оазиси», розкидані по всій ділянці (лавки поруч з квітниками, столик з мангалом, що окремо стоїть, або барбекю). Врахуйте, що поблизу ігрового чи спортивного майданчика не варто висаджувати рідкісні, ніжні та ламкі рослини. Найкраще відгородити цю територію живоплотом з невибагливих рослин [10, 15, 16].

Як правило, технічну та господарську зону слід замаскувати посадками, але це не обов'язково, тому що існують приклади таких гарних сараїв, які стають істинною прикрасою ділянки. Технологічно-господарська зона повинна бути з'єднана з будинком і садом. Розташовувати її треба, відповідно, погодившись з господарською діяльністю власників [23].

Господарська зона може включати такі елементи: майстерня і льох, дерев'яний навіс, майданчик з навісом для ремонту техніки, споруда для зберігання сільськогосподарського інвентарю чи дров. Оскільки всі ці об'єкти до ландшафту не відносяться, їх рекомендують декорувати в'юнкою зеленню, закривати живими шпалерами і розташовувати у видимому віддаленні від парадної частини саду [10].

Господарські будівлі, город і майстерню також можна об'єднати в одну зону і відокремити від декоративної частини ділянки міксбордером або шпалерою, увитою запашними ліанами [24].

У більшості випадків під зону плодового і декоративного саду виділяють більшу частину території ділянки, а саме 75 %. Ця частина повинна бути найбільш освітленою. Плодові насадження краще розбивати на рівнині або пологому схилі. Для вирощування більшості плодових та овочевих культур необхідний родючий ґрунт [10, 25].

Поблизу городу необхідно обладнати господарську зону, де буде

розташована компостна яма, приміщення для робочого інвентарю, септик. Як правило, цю ділянку намагаються приховати з поля зору, розміщуючи їх у далекому кутку, або висаджуючи поруч із ним виткі рослини [10, 25].

Позначити різні функціональні зони ділянки, призначені для роботи або відпочинку, для дітей або літніх членів сім'ї, що викликають різні емоції та настрої, фахівці радять також за допомогою відповідної колористики, підбором м'яких або жорстких матеріалів, використовуючи особливості рельєфу та створюючи штучні подіуми, тераси, втоплені садки і т.п [10, 25].

Доріжки розділяють, і в той же час пов'язують між собою функціональні зони ділянки. Звивисті доріжки, що плавно обгинають газон, квітник або пейзажну групу декоративних чагарників, мають відповідати ландшафтному плануванню. Прямі доріжки підходять для регулярного стилю [26].

1.4. Асортимент рослин для озеленення прибудинкових територій

Озеленення є важливою складовою благоустрою та формування сприятливого мікроклімату прибудинкової території. Професійно підібрані рослини не тільки створюють привабливий зовнішній вигляд, а й виконують низку функцій: захищають від пилу, вітру, шуму, сприяють очищенню повітря та покращують психологічний комфорт мешканців. Правильне формування рослинного асортименту залежить від кліматичних умов, площі ділянки, її освітлення, вологості ґрунтів, а також стилю ландшафтного оформлення [12, 15].

До основних принципів добору рослин для озеленення прибудинкових територій належать: стійкість до місцевих умов, декоративність упродовж різних сезонів, простота догляду та поєднання з іншими видами рослин. Перевагу варто надавати видам, які мають високу морозостійкість, невибагливі до ґрунтів і зберігають декоративність

протягом більшої частини року [17].

Усі рослини, що застосовуються для озеленення, умовно поділяють на кілька груп. Великомірні деревні насадження створюють вертикальні акценти, формують тінь, служать фоном для нижчих рослин і захищають ділянку від вітру. Серед листяних порід найчастіше використовують клен (*Acer*), липу (*Tilia*), горобину (*Sorbus*), березу (*Betula*), каштан (*Castanea*). Серед хвойних – сосну (*Pinus*), ялину (*Picea*), ялівець (*Juniperus*), тую (*Thuja*), модрина (*Larix*). Їх добирають залежно від бажаної висоти, форми крони та швидкості росту [27].

Кущі є важливим елементом середнього ярусу. Вони часто застосовуються для створення живоплотів, окремих груп, підкреслення доріжок чи зонування простору. До популярних видів належать спірея (*Spiraea*), бузок (*Syringa*), барбарис (*Berberis*), гортензія (*Hydrangea*), самшит (*Buxus sempervirens*), дерен (*Cornus alba*). Культивари мають різні строки цвітіння, форми та кольори листя, що дозволяє створювати цікаві декоративні композиції [27].

Низькорослі багаторічні трав'янисті рослини збагачують палітру барв, **фактур** клумб та міксбордерів. До них належать півонії (*Paeonia*), ірис (*Iris*), хости (*Hosta*), лілії (*Lilium*), ехінацея (*Echinacea purpurea*), флокси (*Phlox*), декоративні злаки. Ці рослини можуть забезпечити безперервне цвітіння з весни до осені, якщо правильно підібрати види за періодами вегетації [26, 28].

Однорічні рослини застосовують для швидкого цвітіння навесні та досягнення яскравого декоративного ефекту. Вони висаджуються на клумбах, у вазонах або між багаторічниками. Найчастіше використовують петунії (*Petunia*), чорнобривці (*Tagetes*), бегонії (*Begonia*), настурції (*Tropaeolum majus*), цинії (*Zinnia elegans*), сальвію (*Salvia*). Їх переваги – строкате й тривале цвітіння та можливість щороку змінювати композицію [24, 25].

Окрему групу складають ампельні рослини, які використовуються

для вертикального озеленення: прикрашання стін, пергол, арок, огорож. Серед них вирізняються: клематис (*Clematis*), плетиста троянда (*Eden Rose*), дівочий виноград (*Parthenocissus tricuspidata*), хміль (*Humulus lupulus*). Вони швидко ростуть і ефективно закривають непривабливі елементи або створюють тінь [29].

Фоном для всіх декоративних елементів часто слугує газон. Газонні трави утворюють рівномірне зелене покриття, сприятливе для відпочинку, і виконують санітарно-гігієнічні функції – затримують пил, знижують температуру влітку, зменшують ерозію ґрунту. Для посіву газону використовують суміші мятлика лугового (*Poa pratensis*), костриці червоної (*Festuca rubra*), райграсу (*Lolium perenne*) [30].

Асортимент рослин має також враховувати декоративні особливості: забарвлення та текстуру листя (наприклад, строкатий дерен або бордовий барбарис), форму крони (куляста, колоновидна, плауча), сезонність декоративного ефекту (весняне цвітіння – тюльпани, нарциси; літнє – троянди, лілії; осіннє – айстри, хризантеми). Поєднання цих ознак дозволяє створити багат шарові, динамічні композиції, що змінюються протягом року [31].

Таким чином, грамотний добір рослин – це запорука естетичного та функціонального ландшафтного середовища. Кожна рослина має свою роль у загальній структурі озеленення, і лише у взаємозв'язку з іншими елементами вона розкриває свій декоративний потенціал [24, 25, 26]

РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ОБ'ЄКТА

2.1. Природно-кліматичні умови об'єкта

Село Осітна розташоване в центральній частині України, на обох берегах річки Синиці (притока Південного Бугу) за 22 км на південний схід від міста Христинівки. Це типове українське село з мальовничими краєвидами, родючими ґрунтами та сприятливими умовами для ведення сільського господарства відноситься до Уманського району Черкаської області, що знаходиться в центральній частині України [34].

Клімат села Осітна – помірно-континентальний, характерний для Черкаської області. Це означає, що зими тут м'які з частими відлигами, а літо тепле, дещо посушливе. Середньорічна температура коливається від $+7^{\circ}\text{C}$ до $+9^{\circ}\text{C}$. Взимку середня температура становить близько -4°C , влітку — близько $+20^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів становить приблизно 500–600 мм, з переважанням у теплий період року. Рівнинний рельєф місцевості сприяє вільному руху повітряних мас, що забезпечує добру вентиляцію території.

Однак, у квітні середньодобова температура в селі поступово підвищується. Так, на 11 квітня 2025 року прогнозується денна температура близько $+4^{\circ}\text{C}$, а нічна – близько -4°C . У наступні дні температура зростає: 12 квітня очікується до $+9^{\circ}\text{C}$ вдень і 0°C вночі, 13 квітня — до $+12^{\circ}\text{C}$ вдень і $+2^{\circ}\text{C}$ вночі. Такий температурний режим сприяє активному росту рослинності та початку польових робіт.

Ґрунтовий покрив Осітни представлений переважно чорноземами, які є одними з найродючіших у світі. Ці ґрунти багаті на гумус, мають високу водоутримувальну здатність та забезпечують сприятливі умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур.

Місцеві жителі займаються вирощуванням зернових, овочевих культур, садівництвом та тваринництвом. Природні ресурси села також сприяють розвитку бджільництва та інших видів господарської діяльності,

пов'язаних з використанням природних багатств регіону [35].

Загалом, Осітна – це село з багатими природними ресурсами, сприятливими кліматичними умовами та родючими ґрунтами, що створює добрі передумови для комфортного проживання та успішного ведення сільського господарства [35, 36].

Головною водною артерією Осітної є річка Синиця – притока Південного Бугу. Село розташоване на обох берегах цієї річки, що надає йому особливого природного колориту. Річка Синиця є джерелом водопостачання, місцем для риболовлі та відпочинку місцевих жителів. Її береги слугують природним середовищем для багатьох видів флори та фауни, сприяючи збереженню біорізноманіття регіону [36].

Окрім річки, в селі Осітна наявні штучні водойми, зокрема ставки, які використовуються для зрошення сільськогосподарських угідь, розведення риби та рекреаційних потреб. Ці водойми також мають історичне значення. Наприклад, у 2019 році місцева дамба була пошкоджена під час спроби витягти з водойми німецький танк часів Другої світової війни, що свідчить про багатий історичний контекст регіону [34].

У центральній частині Черкаської області, до якої належить Осітна, рівень залягання ґрунтових вод зазвичай становить від 3 до 10 метрів. Це залежить від рельєфу місцевості, типу ґрунтів та наявності водних об'єктів. У низинних ділянках та поблизу річок рівень ґрунтових вод може бути ближчим до поверхні, що сприяє зволоженню ґрунтів і є важливим для сільського господарства.

Згідно з регіональними дослідженнями, рівень залягання ґрунтових вод залежить, перш за все, від кліматичних умов та ступеня розчленованості місцевості. Значний вплив на формування горизонту мають також геологічні особливості регіону [36].

Рослинний покрив села Осітна представлений різноманітними видами флори. В околицях села можна зустріти невеликі ділянки лісів, переважно листяних, де ростуть дуби, ясени, клени, берези та осики. Такі

лісові масиви мають важливе екологічне значення, сприяючи збереженню біорізноманіття і є природними бар'єрами від вітрів. Лісосмуги, розташовані вздовж полів і доріг, також забезпечують захист від ерозії ґрунтів і знижують ризик посухи.

Оскільки село розташоване в степовій зоні, на прилеглих територіях можна зустріти типові для степів рослини, такі як полинові, злакові (пшениця, ячмінь, овес), а також дикі квіти, зокрема осоки, конюшину та інші трави.

У багатьох частинах села та його околицях можна побачити також родючі луки, які використовуються для випасу худоби або як пасовища для сільськогосподарських потреб.

У самому селі, з огляду на аграрний характер місцевості, розташовані приватні садиби з плодовими деревами (яблуні, груші, сливи, черешні) та декоративними рослинами, зокрема трояндами, лавандою, берізками, ялинами і т.д. Окрім того, місцеві жителі займаються вирощуванням ягідних культур – малини, смородини, обліпихи.

Вода, що протікає через річку Синицю і численні ставки, забезпечує середовище для водяних рослин, таких як очерет, рогіз, водяні лілії і т.д. Ці рослини є важливими для екосистеми водних об'єктів, сприяючи очищенню води та слугуючи середовищем для живлення різних видів риб.

Оскільки територія села використовується для сільськогосподарських потреб, велика частина рослинного покриву складається з культурних аграрних рослин. Зазвичай, це зернові, технічні культури (соняшник, кукурудза) та овочеві культури [34].

Село Осітна має добре розвинену транспортну інфраструктуру, що дає можливість легко сполучатися з найбільшими містами Черкащини, зокрема з м.Умань, а також з іншими населеними пунктами області. Наявність транспортних шляхів дозволяє здійснювати торгівлю і зручний доступ до ринків.

У селі функціонують численні фермерські господарства, які

займаються як рослинництвом, так і тваринництвом. Місцеві підприємства забезпечують робочі місця для населення та сприяють розвитку економіки села.

2.2. Місцезнаходження та аналіз ділянки об'єкта озеленення

Об'єкт озеленення знаходиться в південно-західній частині с. Осітна Черкаської області загальною площею 1100 м², рельєф – рівнинний. На момент обстеження території тут знаходяться житловий будинок та господарче приміщення, які потребують поточного ремонту.

На даний час ремонтні роботи по забезпеченню ефективної експлуатації житлового будинку уже заплановані, адже саме він стане центральним ключовим елементом при створенні благоустрою території.

Баланс території складається з будинку – 216 м², господарського приміщення – 16,5 м². Площа зелених насаджень становить 736,5 м² (табл. 2.1). Територія ділянки добре освітлюється протягом усього світлового дня.

Таблиця 2.1

Баланс території

№	Назва об'єкту	Площа, м ²	%
1	Будівлі	336,5	19,5
	Житловий будинок	216	10,6
	Господарське приміщення	16,5	1,7
2	Зелені насадження в т. ч.	736,5	38,9
	Трава	510,8	28,3
	Зелені посадки	11,5	1
Всього		1100	100

В результаті проведених досліджень виявлено, що територія об'єкта проектування знаходиться в доволі занедбаному стані (рис 2.1).

Рис. 2.1 Вхід на ділянку

На ділянці переважає ґрунт чорнозем та присутні залишки будівельного сміття. На більшій частині території знаходиться рудеральна рослинність, існуючі аборигенні рослини мають незадовільний стан (рис. 2.2).

Рис. 2.2 Фотофіксація ділянки

Процес проведення інвентаризації видів деревних і чагарникових рослин визначали за рекомендаціями М.А. Кохно. Щоб полегшити визначення, у посібнику наводиться детальний опис вегетативного пагону рослини, форми листової пластини, характер росту стовбурів насаджень, а також додається ілюстративний матеріал у вигляді рисунку листка рослини [37].

Під час проведення інвентаризації наявної рослинності на території

об'єкта озеленення виявлено такі насадження: платон східний (*Platanus orientalis*) – 1 шт., липа серцелиста (*Tilia cordata*) – 4 шт., клен звичайний (*Acer platanoides*) – 5 шт., слива домашня (*Prunus domestica*) – 4 шт., вишня звичайна (*Prunus cerasus L*) – 4 шт (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Інвентаризаційна відомість аборигенної рослинності

№	Латинська назва	Українська назва	Кількість, шт.	Стан
1	<i>Platanus orientalis</i>	Платон східний	1	Незадовільний
2	<i>Tilia cordata</i>	Липа серцелиста	4	Незадовільний
3	<i>Acer platanoides</i>	Клен звичайний	5	Незадовільний
4	<i>Prunus domestica L</i>	Слива домашня	4	Незадовільний
5	<i>Prunus cerasus L</i>	Вишня звичайна	4	Незадовільний

Однак, було встановлено, що всі зелені насадження, які знаходяться на об'єкті, перебувають в незадовільному стані. Всі вони не мають естетичних цінних властивостей, тому було запропоновано їх видалити.

РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ТА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТА

3.1 Композиційний аналіз проєктних пропозицій та добір асортименту рослин

Процес створення гармонійного, естетичного та зручного простору присадибної території за допомогою рослин і декоративних елементів включає: планування території, вибір рослин, посадку, встановлення функціональних об'єктів та подальший догляд. На першому етапі важливо проаналізувати особливості ділянки, а саме: рельєф, тип ґрунту, рівень освітлення, напрям вітру та розробити план зонування території: зона відпочинку, сад, город, господарські споруди, доріжки та ін [25]. Основу озеленення складають рослини: дерева (плодові й декоративні), кущі (живоплоти, акценти), квіти (клумби, міксбордери), а також газони (звичайні, мавританські чи спортивні). Декоративності додають альтанки, лавки, водойми, рокарії, освітлення та садові скульптури. Важливо обирати рослини, які адаптовані до місцевих кліматичних умов, поєднувати декоративність із практичністю та враховувати періоди цвітіння для створення привабливого вигляду протягом усього сезону. Якісне озеленення забезпечує не лише красу, а й комфорт, затишок та екологічну користь для всіх мешканців [26].

Процес формування зелених насаджень продовжується і після складання проєкту. В процесі росту дерева та кущі змінюють свої форми і розміри. Такі зміни відбуваються кожен рік. З ростом дерев збільшується і створювана ними тінь, завдяки чому змінюються умови росту рослин, розташованих під ними або поруч з ними. Коріння рослин розростається і вступає в конкуренцію з корінням сусідніх дерев та кущів. В деяких випадках вилучення дерев в результаті бурі, хвороби чи старості може радикально змінити задуману проєктом композицію. Навіть в найбільш

детально розробленому проекті важко попередити всі майбутні зміни, котрі можуть трапитися з рослинами [10, 26].

Для створення генерального плану був врахований розмір, розташування фундаменту будинку, орієнтація відносно сторін світу, комунікаційні лінії, вивчені особливості рельєфу, тип ґрунтів та інші ключові моменти. Особлива увага була приділена зручному розташуванню доріжок і переходів між функціональними зонами, щоб забезпечити логіку руху по території. Генеральний план зроблений у вигляді горизонтальної проєкції з дотриманням масштабу 1:500 (додаток А).

Під час вивчення природньо-кліматичних особливостей умов регіону, де знаходиться об'єкт озеленення, було підібрано асортимент рослин. Особливу увагу було приділено саме зимостійким і посухостійким рослинам, переважно аборигенної флори, які стійкі до хвороб і шкідників та не потребують надмірного догляду (додаток Б). Крім цього, були враховані декоративні особливості (листя, форма крони, кора, плоди) та сумісність їх у ландшафтних композиціях (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Асортиментна відомість рослин

№	Українська назва	Латинська назва	Кількість, шт.
Хвойні рослини			
1.	Сосна гірська `Mughus`	<i>Pinus mugo</i> `Mughus`	20
2.	Сосна гірська `Mops`	<i>Pinus mugo</i> `Mops`	5
3.	Сосна звичайна `Watereri`	<i>Pinus sylvestris</i> `Watereri`	1
4.	Сосна чорна `Austriaca`	<i>Pinus nigra</i> `Austriaca`	5
5.	Ялина звичайна `Nidiformis`	<i>Picea abies</i> `Nidiformis`	1
6.	Ялівець козацький	<i>Juniperus sabina</i> L	29
7.	Ялівець скельний	<i>Juniperus scopulorum</i>	21
Листяні рослини			
8.	Виноград триостренний `Veitchii`	<i>Parthenocissus tricuspidata</i> `Veitchii`	7
9.	Гортензія `Ayesha`	<i>Hydrangea macrophylla</i> `Ayesha`	3
10.	Гортензія волотиста	<i>Hydrangea paniculata</i>	3

	<i>'Vanille Fraise'</i>	<i>'Vanille Fraise'</i>	
11.	Граб звичайний	<i>Carpinus betulus L.</i>	3
12.	Ірга Ламарка	<i>Amelanchier lamarckii</i>	2
13.	Магнолія Суланжа	<i>Magnolia soulangeana</i>	4
14.	Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i>	5
15.	Свидина біла	<i>Cornus alba</i>	17
Багаторічні рослини			
16.	Лілійник	<i>Hemerocallis</i>	25
17.	Лаванда	<i>Lavandula</i>	18
18.	Дельфініум	<i>Delphinium</i>	17
19.	Півонія	<i>Paeonia</i>	6
20.	Флокс шиловидний	<i>Phlox subulata</i>	40
21.	Чебрець повзучий	<i>Thymus serpyllum L.</i>	26
22.	Шавлія	<i>Salvia L.</i>	7
Плодові рослини			
23.	Агрус	<i>Ribes uva-crispa</i>	5
24.	Вишня	<i>Prúnus subg. Cérasus</i>	1
25.	Лохина	<i>Vaccinium corymbosum L.</i>	3
26.	Малина	<i>Rúbus idáeus</i>	10
27.	Персик	<i>Prunus persica</i>	1
28.	Слива	<i>Prunus</i>	1
29.	Смородина	<i>Ribes nigrum L.</i>	6
30.	Черешня	<i>Prunus avium</i>	1

У вхідній зоні, вздовж доріжки з обох боків, плануємо висадити центральну лінійно-групову композицію з використанням ялівцю козацького (*Juniperus sabina L.*) та ялівцю скельного (*Juniperus scopulorum*), сосни гірської (*Pinus mugo Mops*), сосни звичайної '*Watereri*' (*Pinus sylvestris Watereri*), а також лілійника (*Hemerocallis*), лаванди (*Lavandula*), флокса шиловидного (*Phlox subulata*), чебрецю повзучого (*Thymus serpyllum L.*).

Крім цього, для підтримання єдиної концепції, у парадній зоні біля входу в будинок з обох боків рекомендуємо висадити півонію (*Paeonia*), іргу Ламарка (*Amelanchier lamarckii*) та сосну гірську '*Mops*' (*Pinus mugo Mops*).

У напрямку паркувальної зони автомобіля доречно висадити гортензію волотисту '*Vanille Fraise*' (*Hydrangea paniculata 'Vanille Fraise'*)

та дельфініум (*Delphinium*). А вздовж паркану всієї території присадибної ділянки варто розмістити насадження клена гостролистого (*Acer platanoides*), грабу звичайного (*Carpinus betulus L.*) та плодових дерев, а саме: вишні (*Prúnus subg. Cérasus*), персика (*Prunus persica*), сливи (*Prunus*), черешні (*Prunus avium*).

Садово-городня зона представлена декоративним городом. Щоб відокремити цю частину території від господарського будинку, пропонуємо тут висадити насадження з агрусу (*Ribes uva-crispa*), лохини (*Vaccinium corymbosum L.*), малини (*Rúbus idáeus*) та смородини (*Ribes nigrum L.*). Від зони відпочинку цю територію розділяє ландшафтна композиція з клена гостролистого (*Acer platanoides*), гортензії 'Ayesha' (*Hydrangea macrophylla 'Ayesha'*), гортензії волотистої 'Vanille Fraise' (*Hydrangea paniculata 'Vanille Fraise'*), дельфініума (*Delphinium*).

Зона відпочинку буде складатися з листяних та багаторічних рослин. Згідно з проєктними пропозиціями, тут планується будівництво басейну та альтанки з накриттям (в разі негоди) та площадки для кострища. Біля басейну буде розміщений батут та невелике футбольне поле для дітей. Саме тому, вздовж цієї стіни для підвищення декоративного ефекту пропонуємо висадити виноград триостренний 'Veitchii' (*Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii'*). Декоративна відсіпка і мощення будуть розміщені біля альтанки та мангальної зони. Крім цього, біля альтанки також плануємо зробити складну групу з акцентом на хвойні рослини, а саме: сосну гірську (*Pinus mugo*), сосну гірську 'Mops' (*Pinus mugo Mops*), сосну звичайну 'Watereri' (*Pinus sylvestris 'Watereri'*), ялину звичайну (*Picea abies*), сосну чорну (*Pinus nigra*), адоповнювати дану композицію будуть: лаванда (*Lavandula*), флокс шиловидний (*Phlox subulata*), чебрець повзучий (*Thymus serpyllum L.*), шавлія (*Salvia L.*). Біля мангальної зони акцент буде падати на магнолію Суланжа (*Magnolia soulangeana*) та свидину (*Cornus sanguinea*).

Звичайний садово-парковий газон плануємо розмістити по всій території об'єкта озеленення. Це не стосується дорожньо-стежкової мережі та паркувальної зони для автомобіля.

Варто зазначити, що для створення газонів з високою зносостійкістю, необхідно вирощувати травостої, здатні формувати щільну й стійку дернину. Вона повинна витримувати механічні навантаження та вплив несприятливих зовнішніх чинників. Досягти цього можна шляхом поєднання у травосуміші різних видів з різною здатністю до утворення пагонів. Саме тому, враховуючи ґрунтово-кліматичні умови досліджуваної території, рекомендуємо використати такі види злакових трав: кострицю лучну (*Lolium pratense* (Huds.) Darbysh.), польовицю білу (*Agróstis*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*), житняк гребінчатий (*Agropyron cristatum*) (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Співвідношення компонентів у травосуміші

Склад травостою	Частка в суміші, %	Норма висіву (кг/га)	Схожість, %
Костриця лучна	40	100	80
Польовиця біла	15	10	85
Тонконіг лучний	25	35	70
Житняк гребінчастий	10	50	75

Характеристика еколого-біологічних особливостей використаних рослин

Сосна гірська ‘Pumilio’ (*Pinus mugo* ‘Pumilio’). Вічнозелений, плоско-округлий чагарник з вертикальними гілками, який з віком стає розлогим та густим. Висота рослини становить 1 м, діаметр – 2 м. Річний приріст - до 5-12 см. Пагони різної довжини. Невибagliва рослина, яка росте на помірно-сухих або вологих, бідних на поживні речовини ґрунтах.

Сосна гірська 'Mops' (*Pinus mugo* 'Mops'). Карликова форма, яка з роками може досягати висоти 1,5 м. Добре тримає сферичну форму куща. Хвоя щільно розташована на гілках, її довжина складає 2-4 см. Має синій і сірий кольорові відтінки. Однак, взимку набуває невеликого золотистого забарвлення, добре витримує снігове і вітрове навантаження.

Сосна звичайна 'Watereri' (*Pinus sylvestris* 'Watereri'). Невелике дерево – карликова широка сосна з конусоподібною, з віком кулястою формою крони. Висота до 4 м., діаметр до 4 м. Зростає повільно, приріст складає 12-20 см / рік. Хвоя має приємний, блакитний відтінок. Рослина віддає перевагу сонячним місцям та півтіні. Ростає на будь-яких ґрунтах, від кислих до лужних.

Сосна чорна (*Pinus nigra*). Вічнозелене, хвойне дерево зонтикоподібної форми. Може досягати висоти до 10 м. Щорічний приріст 10-15 см заввишки і 8-10 см завширшки. Має голчасту, м'яку, темно-зелену хвою, довжиною до 10 см, зібрану по дві хвоїнки. Шишки вузько циліндричні, довжиною 8-10 см, світло-коричневі, блискучі. До родючості ґрунтів маловимоглива, віддає перевагу супіщаним або піщаним ґрунтам.

Ялина звичайна 'Nidiformis' (*Picea abies* 'Nidiformis'). Вічнозелений декоративний карликовий чагарник, що нагадує за формою гніздо з округлою або плоско-розпростертою компактною кроною. Кінці гілок рослини вигнуті назовні, кущ злегка ярусний. Одна з небагатьох форм ялини, придатної для створення дуже щільних живоплотів і неповторних топіарних композицій. Досягає висоти 1,2 м при діаметрі крони 2,5 м. Даний сорт невибагливий до ґрунту.

Ялівець козацький (*Juniperus sabina*). Швидкоростучий кущ, який має річний приріст близько 30 сантиметрів. Гілочки і хвоя інтенсивно зелені, з сильним запахом. Може бути лускоподібною, ромбічною або ромбічно-ланцетною форми, на гілках сидить по три, на гілках розміщується в чотири рядки черепицеподібно.

Ялівець скельний (*Juniperus scopulorum*). Вічнозелене голчасте дерево, крона якого цінується за широко- і вузькоколовидну форму. Для підтримки правильної вертикальної форми всі скельні ялівці необхідно стригти двічі на рік і зберігати крону взимку від снігу, обмотуючи від розпадання. Хвоя лусковидна, розташована супротивно, блакитно-зелена. Шишкоягоди темно-блакитні, ніби вкриті інеєм.

Виноград триострений ‘Veitchii’ (*Parthenocissus tricuspidata* ‘Veitchii’). Декоративна листопадна ліана, яка здатна прикріплюватися коренями до майже будь-яких вертикальних і горизонтальних поверхонь, утворюючи щільний килим з листя. Розростається до 15-20 м, щорічний приріст – 1-3м. Листя просте, блискуче, шкірясте, розділене. Цвіте з липня до серпня невеликими, медоносними квітами світло-зеленого або білого кольору.

Гортензія ‘Ayesha’ (*Hydrangea macrophylla* ‘Ayesha’). Кущ висотою і шириною 90-120 см. Квітки спочатку кремово-білі, потім світло-рожеві або блідо-лілуваті, в залежності від кислотності ґрунту. Суцвіття великі, куполоподібні. Цвітіння в липні-вересні на торішніх пагонах.

Гортензія волотиста ‘Vanille Fraise’ (*Hydrangea paniculata* ‘Vanille Fraise’). Декоративно-квітучий чагарник з округлою, розлогою, густою кроною та вертикальними пагонами, які під вагою суцвіть опускаються вниз. Висота та ширина куща до 2 м. Щорічний приріст до 30 см. Листочки яйцеподібні, щільні, шорсткі, трохи опушені, темно-зеленого кольору. Квіти утворюють суцвіття – волоті, що на початку цвітіння мають біло-кремовий колір і поступово набувають рожевих і ніжно-малинових відтінків. Цвіте з середини червня до вересня.

Граб звичайний (*Carpinus betulus* L.). Листяне дерево родини березових. Висота рослини може становити від 7 до 25 м. Має ребристий стовбур, який гладкий у верхній частині, але потрісканий в нижній, покритий сріблясто-сірою корою. Крона компактна, густа, циліндрично-округлої форми. Листя овальне, загострене з зубчастими краями, зверху

темно-зелене, а в осінній період темно-пурпурове або лимонно-жовте. Цвіте в березні-квітні. Плоди дозрівають у вересні.

Ірга Ламарка (*Amelanchier lamarckii*). Багатостовбурний чагарник з ажурною витягнутою кроною, яка з віком стає більш зонтичною. Досягає висоти та ширини 4-6 м. Щорічний приріст приблизно до 20-25 см. Листя розміщене почергово, має еліптичну форму, до 3-8 см завдовжки. Квіти білі, дрібні, зірчастої форми, зібрані у суцвіття, розміщені по всій довжині гілок. Цвітіння - в квітні-травні.

Магнолія Суланжа (*Magnolia soulangeana*). Невелике дерево висотою від 3 до 8 метрів. В молодості з пірамідальною формою крони, яка з віком набуває більш округлої форми. Цвітіння - в квітні-травні. Квіти великі, поодинокі, до 25 см, схожі на квітку тюльпана, білого кольору з рожевим відтінком на коротких квітконіжках.

Клен гостролистий (*Acer platanoides*). Листопадне дерево висотою 12-28 м, з густою розлогою кулястою кроною. Кора темно-сірого кольору, яка з віком покривається довгими тріщинами. Листя велике, до 15 см в довжину. У верхній частині - темно-зелене, знизу - більш бліде. Восени листя набуває помаранчевого або жовтого забарвлення.

Свидина біла (*Cornus alba*). Швидко зростаючий листяний чагарник. Має відмінний декоративний вигляд, особливо восени та взимку, із його плодами, осіннім багряним кольором листя та оригінально пофарбованим стеблом. Висаджувати краще на ділянках, що частково освітлені сонцем. *Cornus alba* віддає перевагу добре дренованому ґрунту.

Лілійник (*Heimerocallis*). Трав'яниста багаторічна рослина з мечоподібно-вигнутим прикореневим листям, яке декоративне протягом усього періоду вегетації. Квітки воронкоподібні, шестироздільні. Залежно від сортів, квітки мають різний розмір, колірну гаму і терміни цвітіння.

Лаванда (*Lavandula*). Вічнозелений багаторічний напівчагарник, відноситься до сімейства ясноткових. Колосовидні фіолетово-лілові і

блакитні суцвіття тримаються на сіруватих опушених стеблах заввишки 75-100 см.

Дельфініум (*Delphinium*). Трав'яниста рослина з розсіченим смарагдовим листям та високими тонкими пагонами, на верхівці яких поступово розкриваються суцвіття з холодними відтінками синього, блакитного, фіолетового, рідше – рожевого та білого кольорів.

Півонія (*Paeonia*). Має густомахрові квіти, діаметром 16-18 см. Цвітіння рясне, з червня по липень, триває 15-20 днів. Кущ компактний, заввишки до 120 см. Для того, щоб отримати максимально велику квітку, а пагони не згиналися до землі під тяжкістю бутонів, на стеблах необхідно залишити тільки один центральний бутон. В такому випадку бутон набирає максимальну силу і сягає 18 см, також збільшиться кількість квітконосів на кущі. Сам кущ зберігає свою декоративність до пізньої осені.

Флокс шиловидний (*Phlox subulata*). Найпоширеніший вид ґрунтопокривних флоксів. Відомий своєю сланкою формою, лінійним або шиловидним листям і рясним килимом з весняних квітів з зазубреними пелюстками. Цвіте рясно у травні-червні дрібними, рожевими, білими, пурпуровими, ліловими квітами, у серпні-вересні цвіте повторно.

Чебрець повзучий (*Thymus serpyllum* L.). Трав'яниста рослина або напівчагарник, з сильним запахом. У рослини нижня частина стелиться по землі, деревна, гілочки з квітами звернені вгору і досягають довжини 20 см. Листя жорсткі і дрібні, овальні, довгасті, колір змінюється від сірувато-зеленого знизу до темно-зеленого згори, квітки рожево-бузкові, дрібні, зібрані в суцвіття. Період цвітіння - травень-вересень.

Шавлія (*Salvia* L.). Декоративний багаторічний напівчагарник, досягає висоти до 50-70 сантиметрів, сімейства губоцвітих (*Labiatae*). Стебла розгалужені, чотиригранні, біля основи дерев'яністі. Синьо-фіолетові квітки зібрані в довге колосовидне суцвіття.

Агрис (*Ribes uva-crispa*). Утворює кущі висотою до 1,5 м. Плоди (несправжня ягода) округлі або довгасті, забарвлені в білий, жовтий,

рожевий, червоний або чорний колір, містять 6-12% цукрів, вітаміни А, В і С. Плодоносить на 2-3-й рік. Урожайність - 8-32 кг з куща.

Вишня (*Prúnus subg. Cérasus*). Фруктове дерево, що належить до родини розових (*Rosaceae*). Досягають висоти від 3 до 7 метрів. Крона дерева розлога, округла або овальна. Листя овальної форми із зубчастими краями. Квіти зібрані в суцвіття по декілька квіток, білого кольору. Цвітіння відбувається навесні, зазвичай у квітні-травні. Плоди округлої форми, червоного, бордового або темно-червоного кольору, кислі або кисло-солодкі на смак.

Лохина (*Vaccinium corymbosum* L.). Багаторічна, морозостійка культурна рослина. Ростає у вигляді куща, стебла міцні, з часом дерев'яніють і вимагають обрізки, листя продовгувате, восени набуває гарного багряного відтінку. Ягоди красивого синього кольору з сивим напильням, зібрані в грона, що значно полегшує збір. Починає плодоносити на 3-й рік.

Малина (*Rúbus idáeus*). Кущ родини розоцвітих (*Rosaceae*), який має прямостоячі пагони, з сизуватою поволокою і численними тоненькими чорно-червоними шипами. Нижні листки перисті з 5-7 листками, верхні – трійчасті; листочки яйцевидні, загострені. Квітки білі. Плід зібраний з соковитих, зрослих між собою кістянок, червоний. Цвіте у травні – червні. Плодоносить у липні–серпні.

Персик (*Prunus persica*). Багаторічна рослина родини розових, споріднена з мигдалем. Висота дерева може сягати 5-10 м. Має ланцетне листя, із зубчастим краєм, 7-15 см довжиною і 2-3 см шириною. Квітки двостатеві, актиноморфні, запашні, завширшки 2,5-3 см, розташовані поодинокі. Оцвітина п'ятичленна, пелюстки яскраво-рожеві, блідо-рожеві, червоні, білі.

Слива домашня (*Prúnus doméstica*). Плодове дерево висотою від 6 до 16 м. Гілки не колючі, квіти зібрані в прості зонтики, кожна з яких складається із 5 зеленувато-білих пелюсток і чашолистків. Має 25-30

тичинок, нектарники розташовані на квітколожі. Крона піднята або розлога з прямими гілками та невеликими колючками. Бруньки розпускаються пізніше від інших листяних дерев або водночас з ними. Цвіте слива у травні, переважно 8-10 днів. Плоди овальної, приплюснuto-овальної, видовжено-овальної форми та різноманітних кольорів (зелений, жовтий, червоний, або фіолетовий).

Смородина (*Ribes nigrum* L.). Ягідний кущ родини агрусових. Висота рослини становить 0,6-1,3 м, з дугоподібними, тонкими, опушеними пагонами. Листки чергові 3-5-лопатові, тьмяно-зелені, зверху голі, зісподу залозисті і опушені по жилках. Віночок дзвіночкоподібний, п'ятипелюстковий, тичинок чотири-п'ять, маточка одна, зав'язь напівнижня. Нектарник знаходиться у квітці на глибині 5 мм, отвір квітки завужений, тому квіти не приваблюють інших комах, окрім бджіл.

Черешня (*Prunus avium*). Листопадне дерево з округлою, широкоовальною кроною. Листя черешні прості, чергові, з гладким або пильчастим краєм. Форма листка може варіюватися від овальної до яйцеподібної. Квіти зібрані у невеликі китиці по 2-5 штук та мають п'ятипелюстковий віночок білого або рожевого кольору. Цвітіння починається ранньою весною, часто до розпускання листя. Коренева система черешні потужна, з добре розвиненими бічними коренями. Основна маса коренів розташована у верхньому шарі ґрунту.

3.2. Благоустрій об'єкта озеленення

Благоустрій присадибної ділянки спрямований на створення зручного, функціонального та естетично привабливого простору навколо житлового будинку. Цей процес охоплює організацію простору, озеленення, встановлення малих архітектурних форм, облаштування доріжок, освітлення та впровадження екологічно безпечних рішень.

Під час розробки проєкту озеленення та благоустрою території присадибної ділянки потрібно забезпечити комфортне середовище для

проживання та відпочинку, раціональне використання території, а також підвищення естетичної цінності ділянки (додаток В).

З цією метою на території присадибної ділянки під доріжки відводиться близько 15 %. Вони призначені для комфортного з'єднання різних функціональних зон об'єкта озеленення. Покриття пропонуємо зробити збірно-плиткове, яке дозволяє зробити абсолютно унікальні малюнки. Воно є доволі декоративним та має велику кольорову гаму, яку можна поєднувати між собою (рис. 3.1).

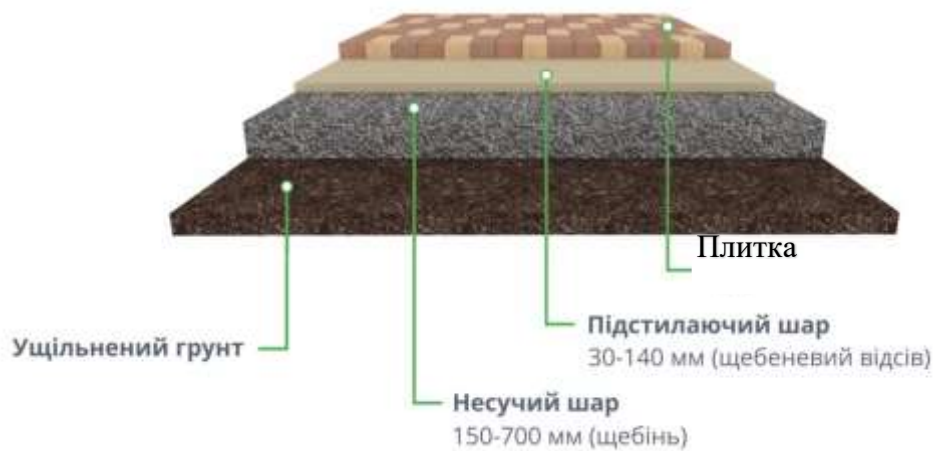

Рис. 3.1. Конструкція доріжок з простим покриттям

Для більшої функціональності та естетичності пропонуємо доріжки, які ведуть до запасного виходу, а також від городу до будинку зробити покрокові з композитних плит, які мають бетонну основу. Вони більш надійні та довговічні (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Покрокова доріжка з композитних плит

Територія присадибної ділянки має недостатнє освітлення у вечірній час доби. Саме тому, було б доречно використати світильники для локального підсвічування доріжок та окремих ландшафтних елементів.

З цією метою, рекомендуємо встановити садово-паркові світильники, які розраховані на експлуатацію зі світлодіодною лампою, стандарту А60, 10-12 Вт з патроном. Е27 (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Садово-парковий світильник

Малі архітектурні форми (МАФ) відіграють ключову роль у ландшафтному дизайні присадибної ділянки, оскільки саме вони надають території завершеності, комфорту та індивідуального стилю. На відміну від великих споруд, МАФ є легкими, мобільними або стаціонарними елементами благоустрою, що поєднують у собі функціональність і декоративність. Їхнє використання дозволяє не лише прикрасити подвір'я, але й організувати простір, забезпечити зручність для власників і гостей.

Сучасні МАФ для присадибної ділянки виготовляють із різноманітних матеріалів: дерево, метал, камінь, цегла, бетон, пластик, кераміка. При виборі матеріалів слід враховувати як естетичні, так і практичні аспекти – довговічність, стійкість до погодних умов, легкість у догляді. Наприклад, дерево створює затишну атмосферу, але потребує захисту від вологи та шкідників. Метал є міцним і сучасним, проте вимагає антикорозійної обробки. Пластик – легкий і дешевий, але менш довговічний і не завжди естетичний [14].

У процесі проектування ландшафту присадибної ділянки необхідно враховувати розміри території, її функціональне зонування, освітлення, рельєф і стиль будинку. МАФ повинні гармонійно вписуватися у загальну композицію та відповідати масштабу ділянки. Надмірна кількість декоративних елементів у невеликому просторі створить відчуття перевантаженості, тоді як у великому саду варто передбачити більше об'єктів (кілька зон для сидіння, декоративний ставок та ін.).

Альтанка є однією з найпопулярніших малих архітектурних форм у ландшафтному дизайні присадибної ділянки, яка створюється для затишного простору та відпочинку на свіжому повітрі. Вона захищає від сонця, дощу, вітру, дозволяє проводити час на вулиці незалежно від погодних умов.

З урахуванням всіх особливостей та стилю планування присадибної ділянки, на нашу думку, найкраще буде підходити закрита альтанка прямокутної форми, висотою ~ 3 м. Вона має суцільні засклені стіни, може бути опалювальна та придатна для використання в холодну пору року. Всередині також розміщений стіл та кілька стільців (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Альтанка

При зонуванні території присадибної ділянки важливе місце займає зона відпочинку. Саме тому, крім альтанки плануємо встановлення невеликого басейну, батуту для дітей (з бортиком, який забезпечить

безпечне перебування дітей) та футбольного поля з садово-парковим газоном (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Басейн

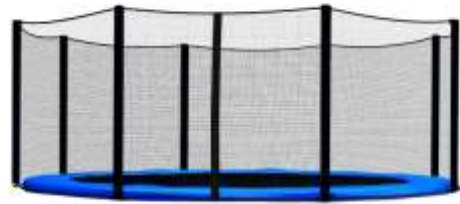

Рис. 3.6 Батут

Зона барбекю з багаттям розміщена біля альтанки та має місця для сидіння, м'які подушки, пледи та саме кострище. Воно буде слугувати як зона відпочинку, приготування їжі та обігріву в прохідні дні (рис 3.7).

Рис. 3.7. Кострище

Кострище буде вимощене цеглою, натуральним каменем (піщаником) та крупноформатною покровою плиткою з вогнетривкими властивостями. При його будівництві необхідно використовувати виключно безпечні матеріали, які могли б контактувати з вогнем. Завершальним етапом облаштування, з естетичної точки зору, стане вдало підібраний асортимент рослин (табл. 3.1) та декоративна відсипка (дерев'яна тріска, соснова кора, кедрове лушпиння), яка створює єдину композиційну лінію між альтанкою та кострищем.

Таким чином, малі архітектурні форми є невід'ємною складовою ландшафтного дизайну присадибної ділянки. Вони допомагають створити комфортне середовище, виразити індивідуальність власника та підкреслити стиль саду. Грамотно підібрані МАФ здатні значно підвищити естетичну й функціональну цінність приватної території, зробивши її місцем гармонії, затишку та відпочинку.

3.3. Агротехнічні заходи

Створення довговічних, здорових і високодекоративних зелених насаджень вимагає проведення робіт, які включають в себе підготовку посадкового матеріалу, садіння і догляд за рослинами [8].

Саджанці мають бути здоровими, без зовнішніх ознак пошкоджень – механічних чи хворобами, а також мати цілком визрілі бруньки і здерев'янілі пагони. Коренева система рослин має бути розвинутою, особливо її мичкувата частина з усмоктувальними корінчиками [8].

Стандартами для листяних дерев повинні бути такі параметри саджанців: висота і діаметр штамба; діаметр штамба на висоті 1,3 м; кількість скелетних гілок; діаметр і довжина кореневої системи. Саджанці, залежно від розмірів і віку, можуть бути з оголеною кореневою системою, із глибиною ґрунту різної величини, які також регламентує стандарт [6, 8].

Для саджанців хвойних порід регламентується: висота; діаметр крони; розмір глиби ґрунту. Обов'язковою вимогою є одновершинність і симетричність крони саджанців [19]. Для саджанців чагарників, які переважно висаджують у віці 3-5 років, стандартом визначаються такі параметри: висота; кількість скелетних гілок; довжина кореневої системи; симетричність крони; симетричний штаб [19, 31].

Відповідно до природньо-кліматичних умов розташування об'єкта озеленення та біологічних особливостей рослин, рекомендуємо здійснювати посадку листяних і хвойних порід з II декади квітня до III

декади травня. Однак, слід враховувати температурний режим поточного року.

Слід зазначити, що порушення технології садіння рослин є головною причиною недовговічності, низької декоративності, що призводить до їх загибелі.

При посадці красиво квітучих дерев та чагарників на бідних ґрунтах з незначним родючим шаром варто внести компост або перегній. Для кращого вкорінення вічнозелених листяних та хвойних рослин слід додавати до ями торф.

Перед садінням у дно ями забивають по 3 кілки (краще з добре окорованої соснової чи ялинової деревини) завдовжки близько 2 м і завтовшки 4 см, до якого потім прив'язують саджанець. У центрі викопаної ями на дно насипають рослинний шар у вигляді горбочка, висота якого не менше $\frac{1}{2}$ глибини ями. На нього й опускають саджанець з розправленим корінням. Яму засипають поступово невеликими шарами, які ущільнюються шляхом притоптування ґрунту від країв до центру. Коренева шийка після садіння дерева має бути на 2-3 см вище рівня ямки, оскільки після поливання земля осідає разом з деревом. Довкола посадкової ямки формується земляна лунка заввишки 6-10 см. Після садіння дерево підв'язують до кілків в одному місці без сильної натяжки з огляду на осідання землі. Через місяць після кінцевого садіння здійснюють остаточну підв'язку у вигляді вісімки. Верхню підв'язку роблять під кроною, нижню – на висоті 0,5 м від поверхні землі. Кілки не повинні досягати крони, щоб не травмувати гілок. Під час висаджування великорозмірних дерев з глибиною ґрунту використовують розтяжки з дроту. Дерева мають бути посаджені на таку глибину, на якій вони росли у розсаднику. Якщо дерева висаджують у таких місцях, де їм загрожує пошкодження чи вони можуть бути зламані, то їх огорожують [22].

Декоративність і довговічність зелених насаджень залежить від регулярного і комплексного догляду. Він в свою чергу включає в себе: полив, боротьбу з бур'янами, внесення добрив, обрізку, вкривання на зиму.

Полив є життєво необхідним елементом догляду, особливо в перші роки після посадки. Молоді дерева слід поливати регулярно, не допускаючи пересихання ґрунту. У періоди тривалої посухи навіть дорослі рослини потребують вологи, особливо під час активного росту або формування плодів. Водночас надмірне зволоження може спричинити загнивання коріння, тому важливо дотримуватися балансу. Оптимальна вологість ґрунту має складати 60-80 %.

Крім цього, якщо восени було мало опадів, за 2-4 тижні до настання заморозків варто провести поливання рослин.

Живлення дерев і чагарників здійснюється як органічними, так і мінеральними добривами. Навесні перевагу слід надавати азотним добривам, які активізують ріст пагонів і листя. Восени доцільно використовувати фосфорно-калійні комплекси, що укріплюють кореневу систему та підвищують морозостійкість рослин. Внесення компосту або перегною забезпечує рослини поживними речовинами протягом тривалого часу і покращує структуру ґрунту.

Одним із актуальних завдань у догляді є захист дерев і чагарників від шкідників і хвороб. Регулярне обстеження листя, кори та пагонів дозволяє виявити перші ознаки ураження. Для профілактики та лікування можна використовувати як біологічні препарати, так і хімічні засоби захисту рослин, але з дотриманням інструкцій і строків застосування.

Протягом усього життєвого циклу дерев та чагарників потрібно здійснювати формувальну, санітарну та омолоджуючу обрізки. У молодому віці дерева потребують формуючої обрізки, щоб набути міцної та естетично привабливої крони. Протягом усього життя рослинам необхідне санітарне обрізування – видалення сухих, пошкоджених або хворих гілок, що сприяє кращій вентиляції крони та знижує ризик

ураження шкідниками. Для старих чагарників практикується омолоджувальна обрізка: старі пагони видаляють, щоб стимулювати утворення молодих. Найсприятливішим часом для обрізування є кінець зими або початок весни – до початку активного сокоруху.

Відповідно до проєкту озеленення прибудинкової території, рекомендуємо зробити формуючу та санітарну обрізку за потреби.

Для озеленення присадибної ділянки було запроєктовано звичайний садово-парковий газон. Він довговічний, стійкий до біотичних і абіотичних чинників. Однак, щоб газон виглядав привабливо, був щільним і здоровим, необхідно правильно його закласти та регулярно доглядати за ним.

Для створення садово-паркового газону слід використовувати спеціальні газонні трави, які мають декоративний вигляд, утворюють густу дернину, добре переносять регулярне скошування та пристосовані до умов відкритого ґрунту. Основу таких газонів складають багаторічні злакові трави, які висівають у вигляді суміші кількох видів для досягнення максимальної щільності, витривалості та рівномірного кольору протягом сезону.

Однією з найпоширеніших газонних трав є райграс багаторічний (*Lolium perenne*), костриця червона (*Festuca rubra*), костриця овеча (*Festuca ovina*), мітлиця тонка (*Agrostis capillaris*), польовиця звичайна (*Agrostis stolonifera*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*), костриця очеретяна (*Festuca arundinacea*).

Для створення якісного садово-паркового газону найчастіше використовують суміші з 3–5 злакових видів. Це дозволяє компенсувати недоліки окремих трав та забезпечити декоративність, довговічність, стійкість до витоптування й адаптивність до місцевих умов. Правильно підібрана композиція газонних трав є запорукою красивого, доглянутого і здорового газону.

Процес створення газону починається з підготовки території. Передусім, слід провести оцінку рельєфу та ґрунтових умов ділянки. Для

газону бажано мати рівну поверхню або незначні плавні схили, щоб уникнути застою води або ерозії. У разі потреби проводять планування – вирівнювання або формування ухилів.

Наступним етапом є очищення ділянки. З території видаляють будівельне сміття, бур'яни, каміння, залишки коріння та інші сторонні об'єкти. У разі сильної засміченості рекомендується застосування гербіцидів суцільної дії, проте після їх використання необхідно витримати певний період, перш ніж приступати до посіву.

Далі йде обробіток ґрунту. Ґрунт перекопують або фрезерують на глибину 15–20 см. При цьому вносять добрива – органічні (перегній, компост) і мінеральні (азот, фосфор, калій) у відповідних пропорціях. Якщо ґрунт важкий, доцільно додати пісок для покращення дренажу та повітропроникності. На цьому етапі також варто перевірити кислотність ґрунту – для газонних трав найкраще підходить слабокисле або нейтральне середовище (рН 6–7).

Після обробки проводиться вирівнювання поверхні. Це дуже відповідальний етап, оскільки від нього залежить естетика майбутнього газону. Поверхню вирівнюють граблями, утрамбовують катком, щоб уникнути просідання. Після цього варто витримати ділянку кілька днів або навіть тиждень, щоб ґрунт "осів".

Насіння висівають рівномірно вручну або за допомогою сівалки, перехресно – у двох напрямках: вздовж і впоперек. Потім насіння злегка загортають граблями та притискають катком для забезпечення контакту з ґрунтом.

Після посіву важливо підтримувати вологість ґрунту. Полив здійснюють обережно, дрібним розпиленням, щоб не змити насіння. У перші 2–3 тижні після сівби земля повинна залишатися вологою. При сприятливих умовах перші сходи з'являються вже через 7–14 днів.

На об'єкті проєктування рекомендуємо протягом усього вегетаційного періоду проводити систематичний догляд, а саме:

скошування, полив, підживлення, аерацію, боротьбу з бур'янами та шкідниками.

Скошування підтримує естетичний вигляд і здоров'я газону. Перше косіння проводять, коли трава досягає висоти 8–10 см, зрізуючи не більше третини довжини. У подальшому газон косять регулярно – орієнтовно раз на тиждень, залежно від швидкості росту трави. Регулярне скошування сприяє куццю рослин і створенню щільного покритву.

Полив газону здійснюється залежно від погодних умов. У період посухи необхідний регулярний полив – уранці або ввечері. Краще рідше, але рясно: 10–15 літрів на квадратний метр, щоб волога проникла в глибокі шари ґрунту. Частий поверхневий полив призводить до поверхневого розвитку кореневої системи, що знижує стійкість до посухи.

Підживлення газону потрібне для підтримки насиченого кольору та здорового росту. Навесні та на початку літа перевагу надають азотним добривам, які сприяють нарощуванню зеленої маси. Восени азот обмежують, застосовуючи калійно-фосфорні добрива для зміцнення рослин перед зимівлею. Добрива вносять рівномірно, бажано перед дощем або з подальшим поливом, щоб уникнути опіків.

Аерація газонного покриття необхідна для покращення доступу кисню до коріння. Її проводять один-два рази на рік, особливо на ущільнених ґрунтах. Разом з аерацією часто проводять піскування, яке вирівнює поверхню та покращує дренаж.

Газон слід захищати від бур'янів, які конкурують із газонними травами за світло, вологу й поживні речовини. Бур'яни видаляють вручну або з використанням селективних гербіцидів, що не шкодять культурній траві. Регулярне скошування також знижує поширення бур'янів.

Восени необхідно прибирати опале листя, яке перешкоджає доступу світла та може сприяти розвитку грибкових хвороб. Перед настанням зими проводять останнє скошування, трохи вище звичайного, а також за потреби підживлюють фосфорно-калійними добривами. В зимовий період

не рекомендується ходити по замерзлому газону, щоб не пошкодити дернину.

Захист зелених насаджень повинен проводитися протягом усього періоду їх створення та експлуатації. Для виконання або прогнозування розвитку шкідників та хвороб зелені насадження обстежуються 3-5 разів за вегетаційний період [3, 22].

До системи заходів боротьби із шкідниками і хворобами зелених насаджень належать: організація служби нагляду і прогнозу масової появи та поширення шкідників і хвороб; заходи з підвищення стійкості насаджень; заходи з насичення зелених насаджень комахоїдними птахами та ентомофагами; активні заходи боротьби зі шкідниками і хворобами шляхом використання комплексу хімічних та інших методів, направлених на швидку ліквідацію вогнищ.

Регулярне обстеження зелених насаджень дозволяє своєчасно виявити ознаки ураження і вжити відповідних заходів. Слід звертати увагу на зміну кольору листя, наявність плям, нальоту, викривлення пагонів, отвори в корі чи листках, а також появу комах або їхніх личинок. Важливо фіксувати появу проблем і аналізувати ефективність вжитих заходів.

Захист зелених насаджень від хвороб і шкідників є необхідною умовою збереження їх декоративної цінності та біологічної життєздатності. Тільки комплексне і систематичне поєднання профілактики, правильного догляду та раціонального використання засобів захисту дозволить запобігти масовому поширенню шкідників і хвороб, забезпечуючи довголіття та здоров'я зеленим зонам. Завдяки цьому ландшафти залишатимуться привабливими, екологічно цінними та функціональними впродовж багатьох років.

ВИСНОВКИ:

З'ясовано, що територія об'єкта дослідження знаходиться в помірній кліматичній зоні, яка сприятлива для росту декоративних деревних, кущових та квіткових рослин.

Згідно проведених досліджень території присадибної ділянки в с. Осітна Уманського району Черкаської області, розроблені такі проєктні пропозиції щодо озеленення та благоустрою:

- проведено детальне зонування території та виокремлено такі зони: вхідна, господарська, відпочинку, мангальна, садово-городня;
- підібрано асортимент декоративних рослин з урахуванням їх господарсько-біологічних та екологічних властивостей, а саме: у вхідній зоні, вздовж доріжки з обох боків, плануємо висадити центральну лінійно-групову композицію з використанням ялівцю козацького (*Juniperus sabina* L.) та ялівцю скельного (*Juniperus scopulorum*), сосни гірської (*Pinus mugo* Mops), сосни звичайної 'Watereri' (*Pinus sylvestris* Watereri), а також лілійника (*Hemerocallis*), лаванди (*Lavandula*), флокса шиловидного (*Phlox subulata*), чебрецю повзучого (*Thymus serpyllum* L); для підтримання єдиної концепції, у парадній зоні біля входу в будинок з обох боків рекомендуємо висадити півонію (*Paeonia*), іргу Ламарка (*Amelanchier lamarckii*) та сосну гірську 'Mops' (*Pinus mugo* Mops); у напрямку паркувальної зони – гортензію волотисту 'Vanille Fraise' (*Hydrangea paniculata* 'Vanille Fraise') та дельфініум (*Delphinium*); вздовж паркану всієї території присадибної ділянки – клен гостролистий (*Acer platanoides*), граб звичайний (*Carpinus betulus* L.) та плодові дерева, а саме: вишні (*Prúnus* subg. *Cérusus*), персик (*Prunus*

persica), сливи (*Prunus*), черешні (*Prunus avium*). Для відокремлення садово-городньої частини території висадити насадження з агрусу (*Ribes uva-crispa*), лохини (*Vaccinium corymbosum* L.), малини (*Rubus idaeus*) та смородини (*Ribes nigrum* L.). Від зони відпочинку цю територію буде відділяти ландшафтна композиція з клена гостролистого (*Acer platanoides*), гортензії 'Ayesha' (*Hydrangea macrophylla* 'Ayesha'), гортензії волотистої 'Vanille Fraise' (*Hydrangea paniculata* 'Vanille Fraise'), дельфініума (*Delphinium*). Зона відпочинку буде складатися з листяних та багаторічних рослин, а саме: винограду триостренного, сосни гірської (*Pinus mugo*), сосни гірської 'Mops' (*Pinus mugo* Mops), сосни звичайної 'Watereri' (*Pinus sylvestris* 'Watereri'), ялини звичайної (*Picea abies*), сосни чорної (*Pinus nigra*), доповнювати дану композицію буде лаванда (*Lavandula*), флокс шиловидний (*Phlox subulata*), чебрець повзучий (*Thymus serpyllum* L.), шавлія (*Salvia* L.). Біля мангальної зони акцент буде падати на магнолію Суланжа (*Magnolia soulangeana*) та свидину (*Cornus sanguinea*).

- рекомендовано встановлення закритої альтанки, кострища та садових ліхтарів по всьому периметру присадибної ділянки;
- для організації та покращення зони відпочинку встановити басейн, батут з бортиком, який забезпечить безпечне перебування дітей та футбольне поле з правильно закладеним садово-парковим газоном.

Під час розроблення проєктних рішень озеленення та благоустрою присадибної ділянки особливий акцент був приділений на забезпечення комфортного середовища, проживання та відпочинку, раціонального використання, а також підвищення естетичної цінності території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бунін В.О. Квітникарство: довідник. Львів: Світ, 1994. 152 с.
2. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: підручник. Львів: Світ, 2005. 456 с
3. Матвієнко О.В. Організація робіт в садово-парковому будівництві і господарстві: конспект лекцій, 2015. 425 с.
4. Рубцов Л.И., Лаптев А.А. Довідник із зеленого будівництва. К.: Будівельник, 1971. 280 с.
5. Тихонов В.І. Озеленення міст і селищ. К.: Будівельник, 1990. 208 с.
6. Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України: наказ на виконання статті 28 Закону України "Про благоустрій населених пунктів" від 10.04.2006 N 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06>
7. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво. Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. Київ, 2001. 299 с.
8. Білоус В.І. Декоративне садівництво. Основи квітникарства, дендрології та озеленення. Умань, 2005. 280 с
9. Гуцуляк В.М. Ландшафтознавство. Теорія і практика. Чернівці: «Книги-XXI», 2008. 168 с.
10. Давиденко В.А., Білявський Г.О., Арсенюк С.Ю. Ландшафтна екологія. Київ: «Лібра», 2007. 280 с.
11. Ключова І.В. Ландшафтний дизайн. Харків: Веста, 2010. 160 с.
12. Крижановська, М.А. Вотінов, О.В. Основи ландшафтної архітектури та дизайну. Харків: «ХНУМГ ім. О. М. Бекетова», 2019. 348 с.
13. Крижановська Н.Я., Шевчук Г.П. Дизайн присадибних ділянок. Харків: «ХГАГХ», 2000. 130 с.
14. Обуховська Л.В. Малі архітектурні форми в дизайні середовища: еволюція та сучасні тенденції застосування. Київ: «КНУБА», 2008. 592 с.

15. Олейнікова Є.М. Садові декоративні рослини. Харків: Веста, 2010. 144 с.
16. Петришин Г.П., Ідак Ю.В. Архітектурна композиція. Львів: «Растр-7», 2011. 80 с.
17. Приходько П.І. Ландшафтна композиція малого саду. Київ: «Будівельник», 1976. 52 с.
18. Пушкар В.В., Жирнов А.Д., Вільгельм-Швадчак О.К. Дизайн квітників. Київ: «ДАКККиМ», 2003. 74 с.
19. Атаманюк Ю.А. Агротехніка догляду за зеленими насадженнями в умовах міського середовища. К., 1985. 37 с.
20. Атаманюк Ю.А., Пушкар В.В. Композиції із деревних, кущових та квіткових рослин в формуванні насаджень загального користування. К., 1987. 87 с.
21. Гудак В.А. Ландшафний дизайн сучасного природного навколишнього середовища. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2008. № 11. С. 46–55
22. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія. К.: Вища школа, 2003. 199 с.
23. Кохно Н. А. Деревя та кущі, культивування. Покритонасінні. К.: Наукова думка, 1986. 718 с.
24. Ландшафтна архітектура і зелене будівництво. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://landscape.totalarch.com/node/39>
25. Леонтьяк Г.П., Осіпов М. Ю., Масловата С. А., Майборода Ю. В. Проект благоустрою та озеленення присадибної ділянки в місті Умань, 2020. *Scientific Bulletin of UNFU* 30(2). С. 14–18.
26. Мелоска Б. Ландшафтний дизайн території. Присадибна ділянка. Х.: Аргумент Принт, 2012. 256 с.
27. Шевченко Л.С. Екологічні аспекти ландшафтного дизайну міського середовища. Проблеми розвитку міського середовища: Наук.-техн. збірник. К., НАУ. 2010. Вип. 3. С.2-10.

28. Dementieva O. I., Boiko T. O. Growing and reproduction of lavandula hybrida rev. under the conditions of closed soil in the south of Ukraine. Таврійський науковий вісник, 2021. № 120. С. 259–264.

29. Бойко Т. О., Бойко П.М., Дворна А.В. Пропозиції щодо оновлення основного асортименту деревних рослин парків та скверів міста Херсона. Таврійський науковий вісник, 2021. № 120. С. 306–312.

30. Омелянова В. Ю., Стрельчук Л. М. Реконструкція та озеленення загально освітніх навчальних закладів. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2021. Вип. 98. С. 270–280.

31. Кохановський В.М. Декоративна дендрологія. Навчальний посібник. Частина 1. Суми: «Сумський національний аграрний університет», 2011. 267 с.

32. Ішук Л.П., Олешко О.Г., Черняк В.М., Козак Л.А. Квітникарство. За ред. канд. біол. наук Л.П. Ішук. Біла Церква, 2014. 292 с.

33. Ковалевський С.Б., Соловей Д.С. Сади «Нової хвилі»: особливості створення та використання на об'єктах садово-паркового мистецтва. Монографія. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 188 с.

34. Село Осітна. Населені пункти Черкаської обласної державної адміністрації. URL <https://ck-oda.gov.ua/heohrafichne-polozhennya/>

35. Кузнець Т.В. Нарис історії Уманщини: монографія. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. С. 148-158.

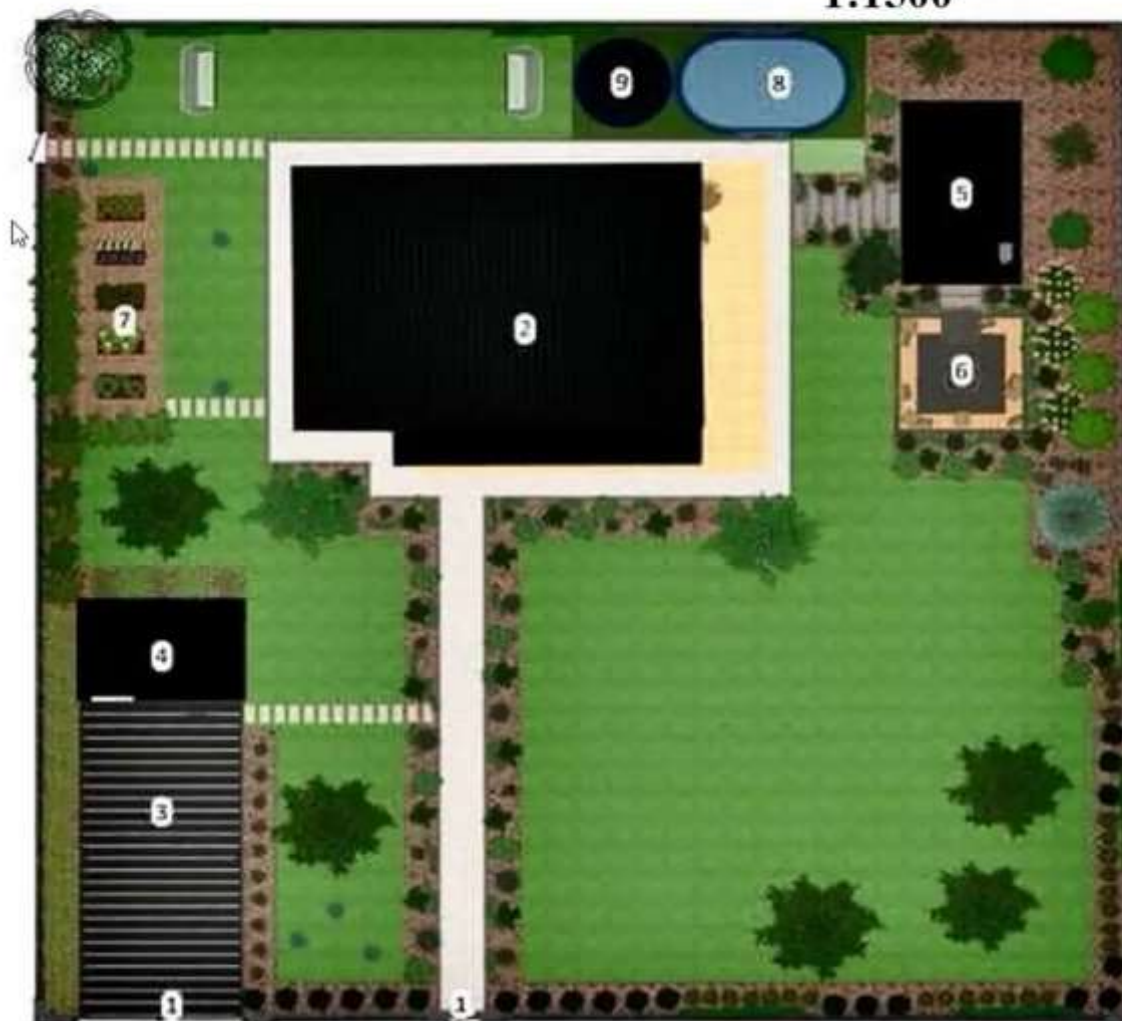
36. Ситник О.І. Клімат Уманського району в умовах перехідного екотону. *Наукові записи. Серія: Географія (1)*. 2024. С. 23-27.

37. Кохно М.А., Трофименко Н.М., Пархоменко Л.І. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. К: Фітосоціоцентр, 2005. 716 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Генеральний план 1:1500

Експлікація

1	В'їзд/виїзд
2	Будинок
3	Парковка
4	Госп. будинок
5	Бесідка
6	Кострище
7	Город
8	Басейн
9	Батут

Умовні позначення

	Будівлі
	Мошениця
	Газон
	Дек. відсіпка
	Хвойні рослини
	Листяні рослини
	Покрокова доріжка

Баланс території

	Назва території	Площа, м²
1.	Будівлі та споруди	363,5
	будинок	816
	бесідка	28
	крита парковка	53
	госп. будинок	16,5
	зона з басейном	34
	кострище	16
2.	Зелені насадження в т.ч.	736,5
	газон	469,5
	декоративна відсіпка (кора)	247
	декоративна відсіпка (кам. крихта)	20
	Всього	1100

Додаток Б

Дендрологічний план

Асортиментна відомість рослин

№	Українська назва	Латинська назва	Кількість, шт.
Хвойні рослини			
1.	Сосна гірська 'Mugha'	<i>Pinus mugo 'Mugha'</i>	20
2.	Сосна гірська 'Mops'	<i>Pinus mugo 'Mops'</i>	5
3.	Сосна звичайна 'Watereri'	<i>Pinus sylvestris 'Watereri'</i>	1
4.	Сосна чорна 'Austriaca'	<i>Pinus nigra 'Austriaca'</i>	5
5.	Ялина звичайна 'Nidiformis'	<i>Picea abies 'Nidiformis'</i>	1
6.	Яливець колючий	<i>Juniperus sabina L.</i>	29
7.	Яливець скельний	<i>Juniperus scopulorum</i>	21
Листопадні рослини			
8.	Виноград триостроїчний 'Veitchii'	<i>Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii'</i>	7
9.	Гортензія 'Ayesha'	<i>Hydrangea macrophylla 'Ayesha'</i>	3
10.	Гортензія волохиста 'Vanille Fraise'	<i>Hydrangea paniculata 'Vanille Fraise'</i>	3
11.	Грб звичайний	<i>Carpinus betulus L.</i>	3
12.	Ірга Ламарка	<i>Amelanchier lamarkii</i>	2
13.	Магнолія Суланжа	<i>Magnolia soulangeana</i>	4
14.	Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i>	5
15.	Свідина біла	<i>Cornus alba</i>	17
Багаторічні рослини			
16.	Лілія	<i>Nemerosyllis</i>	25
17.	Лаванда	<i>Lavandula</i>	18
18.	Дельфініум	<i>Delphinium</i>	17
19.	Півонія	<i>Paeonia</i>	6
20.	Флокс шиловидний	<i>Phlox subulata</i>	40
21.	Чебрець повзучий	<i>Thymus serpyllum L.</i>	26
22.	Шалія	<i>Salvia L.</i>	7
Плодові рослини			
23.	Агрус	<i>Ribes uva-crispa</i>	5
24.	Вишня	<i>Prunus subg. Cerasus</i>	1
25.	Лохина	<i>Vaccinium corymbosum L.</i>	3
26.	Малина	<i>Rubus idaeus</i>	10
27.	Персик	<i>Prunus persica</i>	1
28.	Слива	<i>Prunus</i>	1
29.	Смородина	<i>Ribes nigrum L.</i>	6
30.	Черешня	<i>Prunus avium</i>	1

Продовження додатку В

Продовження додатку В

